

مسجد، شهادت‌طلبی و تعالی انسان

چکیده

بدون تردید یکی از عوامل مهم وجود و تداوم فرهنگ اسلامی در دنیای امروز، مساجد هستند. بدینسان بخش عظیمی از فرهنگ درخشان و تمدن والای اسلامی که امروز در دسترس ماست، مرهون عمل‌کردهای مساجد در طول تاریخ است.

مسجد مدرسه تکامل انسان‌هاست که با حضور و فضای نورانی‌اش آدمی جان تازه می‌گیرد و زندگی طراوت می‌پذیرد. مسجد گلزار نو بهار را ماند، با شمیم بهشت که بس روح پرور و دلنواز است و درش به روی دین باوران خداجو همواره باز است.

مساجد به عنوان يك مكان مقدس، كانون مناسب و محل تجمع انسان‌هایی است که دیگران به چشم افراد متدین و قابل اعتماد، به آنان می‌نگرند. در طول تاریخ مساجد، در ابعاد مختلفی از این مکان‌های مقدس، خدمات شایانی بروز کرده است و در واقع این جایگاه مقدس پاسخ مثبتی به نیازها با رویکردهای مذهبی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... بوده است. یکی از کارکردهای مساجد، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه است. چرا که شهادت اوج تعالی انسان است. در فرهنگ اسلام و بخصوص تشیع،

ارزشمندترین و گران‌بهاترین حرکت، شهادت است.

محمدحسین مردانی نوکنده

* * *

شهید کسی است که با نثار جان خود، درخت اسلام را آبیاری کرده و فساد را ریشه‌کن می‌کند. شهیدان مقاومت و پویایی جامعه را تضمین می‌نمایند و به جامعه ظرفیت روحی می‌بخشند و ضعف و سستی را از بین می‌برند. اگر خون شهیدان نبود که شجره طیبه رسالت را سیراب نماید نه از اسلام خبری بود و نه از مکتب توحید بخش الهی اثری، در حقیقت پر محتواترین عنوان در راستای تکامل انسان، از دیدگاه متون اسلامی، عنوان «شهید» است.

در این نوشتار، جایگاه مساجد در شهادت‌طلبی و تعالی انسان تبیین شده است.

واژگان کلیدی: مسجد، شهادت، ایثار، انتخاب آگاهانه.

مقدمه

از مهم‌ترین عوامل بازدارنده روند تکاملی جامعه و بزرگترین آفت انقلاب و حرکت‌های سازنده، آمیزش خطوط انحرافی و جریان‌ات منفی با مایه‌های اصیل و پاک و بر حق است. حق و باطل گاه آن‌چنان به هم می‌آمیزد که تمیز دادن و جدایی آنها از یکدیگر محتاج به ایجاد سیل و موجی قوی است تا لاشه‌ها را از درون دریای جامعه به بیرون پرتاب کند و گوهرها و مرجان‌ها و یاقوت‌ها را در درون بپرورد.

مسجد با پرورش انسان‌هایی که با انتخاب آگاهانه، شهادت را در سایه تفکر

صحیح برمی‌گزینند، نقش خود را ایفا می‌کنند. شهادت چنان حرارت و سوزی می‌آفریند و چنان حرکت و تکانی را به وجود می‌آورد، که حق و طرفدارانش از باطل و پیروانش به خوبی جدا می‌شوند. شهادت شجاعانه که ریشه در تربیت صحیح مساجد دارد، نقش جدا کردن و شناساندن و سرانجام رشد و نمو حق و نابودی باطل را به‌طور احسن و اکمل در جامعه ایفا می‌کند و با این اثر اجتماع را از رکود و جمود و انزوا خارج می‌سازد و با تصفیه عمیق، پویایی و بالندگی و کمال جامعه را تضمین می‌کند.

مگر نه این است که مرگ به سراغ همه خواهد آمد و گریزی از آن نیست. پس چه بهتر آن که با مردن معامله‌ای انجام شود و در برابر دادن سرمایه حیات و قربانی شدن، سود و نتیجه‌ای بزرگ عاید شود. خداوند در قرآن می‌فرماید:

«اگر در راه خدا کشته شوید یا بمیرید، آمرزش و رحمت خد بهتر از هر چیزی برایتان خواهد بود»^۱.

شهادت که نتیجه پرورش مسجد، سلامت روان، روحیه شجاعت و انتخاب آگاهانه است، مقاومت و پویایی جامعه را به دنبال دارد، چرا که ریشه قدرت، قوت، صبر و استقامت، مبارزه با کفر، انسجام، آخرت‌خواهی و ظرفیت بالا را دارد و این عوامل در مجموع مقاومت جامعه را بالا برده و اجتماعی را متحرک و پویا و سازنده می‌سازد. شهیدان مکتب مسجد، مقاومت و پویایی جامعه را تضمین می‌نمایند

¹ آل عمران: ۱۵۷.

و به جامعه ظرفیت روحی می‌بخشند و ضعف و سستی را از بین می‌برند و هر جامعه‌ای که افراد آن این‌گونه باشند، مشمول رحمت و نصرت خداوند می‌شوند و دیگر شکست نخواهند خورد.

کشته شدن دو شرط اساسی دارد تا شهادت بر آن اطلاق گردد:

۱ - آگاهانه باشد؛

۲ - فی سبیل الله باشد.

کلمه «شهید» در لغت به معنای «گواه» است و در اصطلاح به کسی که در راه خدا کشته شده باشد، اطلاق می‌گردد.

در کتاب «لسان العرب المحیط» آمده است: «به کشته در راه خدا شهید می‌گویند:

۱ - برای این‌که ملائکه رحمت، شاهد او هستند که در این صورت شهید به معنای مشهود است.

۲ - برای این‌که خدا و فرشتگان الهی، شاهدان او در بهشت هستند.

۳ - برای این‌که در روز قیامت او به همراه پیامبر از ملت‌های گذشته شهادت می‌دهد.

۴ - برای این‌که او نمرده، شاهد و زنده و حاضر است.

۵ - برای این‌که شهید برای اقامه شهادت حق، قیام کرده است.

۶ - برای این‌که شهید ناظر و شاهد بر نعمت‌ها و کرامت‌های الهی است...»^۱

شهادت در مکتب قرآن و مسجد دارای هفت رکن است:

۱ - داشتن ایمان به خدا، پیامبر و ائمه راستین معصوم اسلام.

¹ ابن‌منظور، لسان العرب المحیط: ج ۲، ص ۳۷۴.

- ۲ - گزینش آگاهانه.
- ۳ - به فرمان خدا و رسول خدا بودن (پیروی از سنت و عترت).
- ۴ - انگیزه الهی.
- ۵ - ایثارگری برای خشنودی خدا و رسیدن به رضوان و قرب او.
- ۶ - بیکار برای اعلاى کلمه حق و ریشه کن نمودن باطل.
- ۷ - در معیت خدا و اولیاء خدا بودن.^۱
- در تفکر شیعی برترین کامیابی، بزرگترین پیروزی، والاترین مقام، بالاترین امتیاز، عظیم‌ترین فوز، نیک‌و‌ترین نیکی، رفیع‌ترین مرتبت و عالی‌ترین رتبت و گرانمایه‌ترین درجه، رسیدن به فیض عظمای شهادت است که ریشه در تربیت مسجد دارد.
- برای شهید گران‌بهاترین اوقات و شکوهمندترین لحظه‌ها و زیباترین زمان‌ها ساعتی است که پیروزمندانه به دست دشمنان پست بیگانه به مرگ شرافتمندانه نائل گردد و جام شهادت را به لب گرفته و آن را به بهای جان خریداری نماید.
- جهاد مقدس شهید که از قلب تپنده مسجد آغاز و خون پاکی که در این راه به زمین ریخته می‌شود، عامل بقای جوامع انسانی و تداوم ارزش‌های مقدسی است که انسانیت و شرف و عدالت و آزادی در پرتو آنها جان و رمق می‌گیرند و استمرار می‌یابند.
- شهید و مسجد چون شمعی هستند که با نور خویش ظلمات و تاریکی‌های زندگانی بشر را روشن می‌کنند و راه رشد و سلامت و سعادت جامعه انسانی را صاف و هموار می‌سازند.

1 . علی اکبر رضوانی، فلسفه شهادت: ص ۱۱۸ - ۱۱۷ .

شهادت‌طلبی یعنی به استقبال مرگ شتافتن، در راه آرمان و آیین بر حق، نهراسیدن از مرگ و جان نثاری در راه حاکمیت حق و مسجد مکان آغاز این عروج معنوی می‌باشد.
شهید مطهری ^{قدس سره} در مورد افراد عادی می‌نویسد:

«قوی‌ترین مردان هم وقتی خود را در چنگال مهیب مرگ دیده‌اند، اظهار عجز و ناتوانی کرده‌اند؛ کوچک و حقیر گشته‌اند، فکر و عقیده‌شان عوض شده است»^۱.

آری، تصویر مرگ و فکر نزدیک شدن مرگ برای انسان‌های سست بنیاد و بی‌ایمان و بیگانه با مسجد، خوفناک و هولناک است، زیرا از نظر آنان مرگ خاموشی ابدی و ذلت همیشگی است. لیکن در نظر پرورش‌یافتگان مکتب مقدس مسجد، مرگ سرآغاز زندگی ابدی و پل عبور به حیات ابدی است. عزت و جاودانگی است و لذا نه تنها از مرگ نمی‌ترسند، بلکه از آن استقبال می‌نمایند.

پایان زندگانی هر کس مرگ اوست

جز مرد حق که مرگ وی آغاز دفتر
است

مسجد نماد اسلام

مساجد به عنوان کانون عشق و مودت میان مسلمانان، نقش به‌سزایی در ایجاد فضای معنوی در جهان اسلام دارد و با ایجاد فضای مناسب برای اجتماع دل‌باختگان پیام وحی، سرزندگی و پویایی را با روحی آکنده از برادری و

¹ . مرتضی مطهری، حکمت‌ها و اندرزها: ص ۱۸۳ .

پیوندهای ماندگار میان مسلمانان ایجاد می‌کند. مسجد مهمترین محل حضور توده‌های مردم در هر عصری بوده و در آن عالمان دین با تئیین مبانی و اعتقادات، اولین درس بندگی در برابر خدا را به پیروان اسلام می‌آموزانند. مساجد به عنوان نمادی از عظمت و شکوه دیرینه اسلام و مکان آرامش بخشی که انسان دل به خالق هستی می‌سپارد، در قلب مسلمانان جهان جایگاهی ویژه دارد.

شهادت در قرآن

آیات فراوانی در قرآن کریم به مسئله شهادت اشاره نموده است، در این قسمت به برخی از آیات اشاره می‌نماییم:

۱ - «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۱ «هرگز نپندارید که شهیدان راه خدا مرده‌اند، بلکه زنده به حیات ابدی شدند و در نزد پروردگارشان متنعم خواهند بود».

۲ - «وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ»^۲ «به کشته شدگان در راه خدا، مرده نگوئید چرا که زنده‌اند، لیکن شما درک نمی‌کنید».

۳ - «وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ

¹ . آل عمران: ۱۶۹ .

² . بقره: ۱۵۴ .

بَالَهُمْ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا لَهُمْ»^۱ «و آنان که در راه خدا کشته شدند، هرگز خداوند اعمالشان را ضایع نمی‌گرداند، آنها را هدایت کرده و امورشان را اصلاح می‌فرماید و در بهشتی که قبلاً به آنان شناسانده وارد خواهد کرد».

۴ - «وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا»^۲ «و هر کس در جهاد در راه خدا کشته شد و یا فاتح گردید، اجر عظیمی به او عطا خواهیم کرد».

آری! انتخاب آگاهانه شهادت در سایه تفکر صحیح و تعالیم هدایت‌بخش علمی و عملی امامان جماعت مساجد است که این اجرها را برای شهداء به ارمغان می‌آورد.

شهادت در احادیث

احادیث و روایات متعددی پیرامون شهید و مقام والای آنان نقل شده است که به پاره‌ای از آنها اشاره می‌شود:

۱ - امام صادق علیه‌السلام از رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله نقل فرمودند:

«أشرف الموت قتل الشهادة»^۳.

«با شرافت‌ترین مرگ‌ها، کشته شدن به طریق شهادت است».

1 . محمد: ۴ - ۶ .

2 . نساء: ۷۴ .

3 . بحار الانوار: ج ۱۰۰ ، ص ۸ ، روایت ۴ .

- ۲ - از امام صادق علیه السلام به نقل از پدر بزرگوارش که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:
«فوق كل بر برحتی یقتل الرجل فی سبیل الله فاذا قتل فی سبیل الله عزوجل فلیس فوقه بر...»
 «بالا تر از هر نیکی، نیکی برتری است، تا این که شخص در راه خدا کشته شود. پس هنگامی که در راه خداوند عزوجل کشته شد، نیکوکاری ای بالاتر از آن نیست...»
- ۳ - امام باقر علیه السلام فرمود که امام علی بن الحسین علیه السلام مکرر می فرمود که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند:
«هیچ قطره ای برای خداوند عزوجل محبوب تر از قطره خونی که در راه خدا ریخته شود، نیست.»
- ۴ - از امام صادق علیه السلام نقل شده که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پرسیدند: چرا شهید در قبرش مورد امتحان و ابتلاء قرار نمی گیرد؟ فرمودند:
«شمشیر بالای سرش (هنگام شهادت) برای امتحان و ابتلاء او کافی بود.»^۱
 در مکتب مسجد و لسان قرآن و اهل بیت معصومین علیه السلام، شهادت گزینش مرگ سرخ متکی بر شناخت و آگاهی بر مبنای آزادی و اختیار در مبارزه علیه موانع تکامل و انحرافات فکری است که مجاهد با منطق و شعور و بیداری انتخاب می کند و روحیات يك ملت و تاریخ را تضمین می نماید.

1 . همان: ص ۱۰، روایت ۱۴ .

2 . همان: ص ۶، روایت ۶ .

شهادت مکتب سازنده‌ای است که شگرف‌ترین اثرات و خلل‌ناپذیرترین واکنش‌های نسل‌های به هم پیچیده تاریخ را داراست. در حقیقت شهادت، خون دوباره‌ای است که به کالبد نیمه جان جامعه وارد می‌گردد. مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر المیزان می‌گوید:

«شهادت یکی از حقایق قرآنی است که در موارد متعدد یاد شده، دارای معنای وسیعی است. حواس عادی ما و نیروهای وجودی ما تنها صورت افعال را تحمل می‌کند. حقایق اعمال و معانی نفسانی، کفر و ایمان، شقاوت و سعادت، خیر و شر، حسن و قبح و آنچه از دسترس حس مخفی است و تنها با قلوب کسب می‌شود، این‌ها از دید انسان خارج است که نه بر آن احاطه و نه از آن احصاء است، برای حاضرین چه رسد، برای غایبین. اما شهیدان به ادراکی می‌رسند که بر این‌ها اشراف و از این‌ها مطلع و در کنارشان حضور دارند.»

مساجد همواره مجد و عظمت والای شهادت را که تجلی‌بخش امت‌ها بوده است، یادآوری نموده است. این که تاریخ شهادت، تاریخ عقیده و جهاد و تمسک به اصول و مبانی اعتقادی است. پیام پیشوایان مساجد، همواره این بوده است که اگر خون شهیدان نبود که شجره طیبه رسالت را سیراب نماید، نه از اسلام خبری بود و نه از مکتب توحید بخش الهی اثری؛ اگر شهادت در کربلا و نهضت خونین عاشورا نمی‌بود، این اخلاص و دوستی که میلیون‌ها انسان از صمیم قلب نسبت به اهل بیت پیامبر پیدا کرده‌اند به وجود نمی‌آمد. شهیدان مدرسه مسجد، جان‌های خود را فدا کردند، جان برکف نهادند اما

دین‌شان را از دست نداند، تنها هدف آنها اطاعت از ندای حق و احیای دین الهی بود.

استاد بزرگوار شهید مطهری می‌گوید:

«منطق شهید را با منطق افراد معمولی نمی‌شود، سنجید.

شهید را نمی‌شود در منطق افراد معمولی گنجانند. منطق او

بالا تر است، منطقی است آمیخته با منطق عشق...»^۱

مسجد انسان‌های شهادت‌طلبی را در دامن خود پرورش داده که دارای خصوصیات و روحیات والا و متعالی هستند. داشتن همت بزرگ، برخورداری از روح بزرگ، عزت نفس و روحیه قوی، بزرگواری و بزرگ‌منشی، زهدگرایی و عدم دلبستگی به دنیا و... از مهم‌ترین خصوصیات انسان‌های تربیت یافته در فرهنگ مسجد و شهادت است.

یکی از مسائلی که در قرآن مجید برای بیان حیات عالی شهدا و مقام بسیار رفیع و والای آنها آمده و توسط پیشوایان مساجد به خوبی تبیین شده است، جمله «عند ربهم یرزقون» است. مقام عند ربهم، عالی‌ترین مقام انسانی است، به عبارت دیگر کمال نهایی انسان است که هیچ حائلی میان انسان و خدا وجود ندارد. در واقع اتصال به مقام ربوبی و لقاء الهی و نهایت کمال انسان است.

پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرموده‌اند: «خداوند برای شهیدان هفت خصلت مقرر کرده است:

۱ - با نخستین قطره خونی که از او ریخته می‌شود، تمام گناهان او مورد عفو قرار می‌گیرد.

^۱ . فصلنامه حضور، شماره ۱۸، ص ۷۱.

۲ - سرش در کنار دو حور از حوریان بهشتی قرار می‌یرد و آنها غبار از چهره شهید پاک می‌کنند و به او خوش‌آمد می‌گویند. او هم متقابلاً به همسران بهشتی خود مرحبا می‌گوید.

۳ - از لباس‌های بهشتی بر اندامش می‌پوشانند.

۴ - پذیرایی‌کنندگان بهشتی با عطرهای بهشتی او را عطرآگین می‌کنند.

۵ - جایگاه خود را در بهشت می‌بیند.

۶ - به وحش گفته می‌شود، در هر کجای بهشت که می‌خواهی استراحت کن.

۷ - به وجه الله نظر می‌کند و این موضوع رضایت و خشنودی برای هر پیامبر و شهید است»^۱.

به شهادت «فوز عظیم» گفته شده است، چرا که شهید با شهادت خود به هدف نهایی که لقاء پروردگار و مقام در جوار «عند ربهم» باشد، رسیده است و در این مسابقه نهایی، پیروز شده و بعد از مسابقه نهایی دیگر آزمایشی نیست.

امام علی علیه‌السلام می‌فرماید:

«تحقیقاً مرگ طلب کننده‌ای است با شتاب، ایستنده از چنگال مرگ نخواهد رفت و فرار کننده از مرگ، آن را ناتوان نخواهد نمود. راستی که گرامی‌ترین مرگ‌ها کشته شدن در راه خدا است. سوگند به آن که جان پسر ابوطالب در دست اوست که هزار ضربت شمشیر بر من آسان‌تر از مرگ بر بستر

¹ . وسائل الشیعه: ج ۱۱، ص ۱۰.

است»^۱.

پیشوایان معصوم انگیزه‌های شهادت‌طلبی را این‌گونه تبیین نموده‌اند:

- ۱ - رسیدن به تکامل و جاودانگی.
- ۲ - معامله سودمند با خداوند (تقدیم جان در برابر بهشت).
- ۳ - اطاعت از خدا و رسول و اولی الامر.
- ۴ - کمک به مستضعفین و برپایی عدالت و آزادی و رفع ظلم و فتنه.
- ۵ - رسیدن به مقام والای شهادت که بالاترین نیکوئی‌هاست.
- ۶ - پالایش روح و آمرزش گناهان و نظر به وجه‌الله و پیوستن به لقاءالله و تقرب الی الله.
- ۷ - امر به معرف و نهی از منکر و احیا و اشاعه سنت‌های الهی و قبول در امتحان الهی و ذلت ناپذیری و ایثار در راه ارزش‌های متعالی.
- ۸ - الگوسازی برای جامعه از طریق حماسه‌آفرینی و تحریک عواطف و احساسات برای ترویج حقیقت‌طلبی و انجام مسؤلیت اجتماعی و حساسیت در مقابل سرنوشت جامعه.
- ۹ - تزییق خون تازه به پیکر اجتماع و تقویت روحیه انقلابی در آحاد مردم.
- ۱۰ - انتخاب بهترین و هنرمندترین و زیباترین نوع مردن.
- ۱۱ - حضور در صحنه جهاد فی سبیل الله که بستر شهادت‌طلبی است و ادای تکلیف.
- ۱۲ - سیر و سلوک معنوی و طی طریق در آخرین و والاترین مراحل عرفانی و

^۱ . نهج‌البلاغه: خطبه ۱۲۲ .

- فناى فى الله و اثبات عشق حقيقى به معشوق.^۱
- دست‌آوردهاى فراوانى در آموزه‌هاى مساجد براى شهادت بيان شده است كه به پاره‌هاى از آنها اشاره مى‌شود:
- ۱ - اطاعت بى چون و چرا از مقام ولايت تا پاى جان.
 - ۲ - خدامحورى در مقابل خود محورى.
 - ۳ - ايتار با انگيزه الهى.
 - ۴ - ترجيح دادن آخرت به دنيا.
 - ۵ - ارزش‌هاى انساني را بر منافع شخصى ترجيح دادن.
 - ۶ - در مسير كمال حركت كردن.
 - ۷ - صبر و استقامت.
 - ۸ - سازش‌ناپذيرى در مقابل دشمنان.
 - ۹ - عزت نفس و زيربار ذلت نرفتن.
 - ۱۰ - حضور در صحنه‌هاى دفاع از حق در مقابل باطل.
 - ۱۱ - مجاهد زيستن، نگرستن و مردن.
 - ۱۲ - نترسيدن از مرگ.
 - ۱۳ - دورنگرى در مقابل كوتهنظرى.
 - ۱۴ - ترجيح دادن رضاى خدا به رضاى خلق.
 - ۱۵ - آميختن عقل با عشق.

^۱ . مردانى نوكنده، مقاله شهادت اوج تعالى انسان، ماهنامه پاسدار اسلام، شماره ۲۷۹ و ۲۸۰، ص ۵۲ .

عاشورا و فرهنگ شهادت

پاره‌ای از شعارهای شهادت‌طلبی در حماسه عاشورا عبارتند از:

- ۱ - «موت في عز خير من حياة في ذل»^۱.
«مرگ بهتر از زندگی ننگین است».
- ۲ - «مرحبا بالقتل في سبيل الله»^۲.
«چه خوش است، شهادت در راه خدا».
- ۳ - «انسى لا ارى الموت الا سعادة و الحياة مع الظالمين الا برما»^۳.
«مرگ با عزت، سعادت است و زندگی در کنار ستمگران، ملالت‌آور است».
- ۴ - «و ان تكن الابدان للموت انشت فقتل امرء بالسيف في الله افضل»^۴.
«اگر پیکرها برای مرگ، آفریده شده‌اند، پس کشته شدن با شمشیر در راه خدا سزاوارتر است».
- ۵ - «ليس الموت في سبيل العز الاحياه خالده ...»^۵.
«مرگ عزت‌مندانه، جز حیات جاوید نیست و زندگی

1 . بحار الانوار: ج ۴۴، ص ۱۹۹ .

2 . موسوعه کلمات امام حسین علیه‌السلام: ص ۲۸۲ .

3 . مجموعه مقالات امام حسین علیه‌السلام: ج ۳، اسفند ۸۱، ص ۲۰۷ .

4 . ليهوف، سيد بن طاوس: ص ۱۴۳ .

5 . موسوعه کلمات امام حسین علیه‌السلام: ص ۳۶۰ .

ذلیلانه جز مرگ ابدی نیست».

شهادت در کلام و نگاه حسین بن علی علیه السلام که سیراب شده از سرچشمه فیض نبوی و پرورش یافته مکتب علوی است، از جایگاه و منزلتی رفیع برخوردار بود و از اسباب عزت و کرامت انسان محسوب می شود. امام حسین علیه السلام آنگاه که یاران و پیش کسوتان جهاد و شهادت در مسلخ عشق آرمیدند، تنها و غریب مهبای رزم و در هنگامه پیکار با دشمن زبون، از معبود کریمش تمنای کرامت و شهادت نمود و فرمود:

«من از خدا امیدوارم که در برابر شما کرامت شهادت به من عطا کند و از راهی که گمان نمی برید، انتقام مرا از شما بگیرد».¹

با قاطعیت می توان گفت که نظام اسلامی با تعالیم مسجد پویا و بالنده و با فرهنگ شهادت پایدار می ماند. در غیر این صورت نیز ممکن است بماند، ولی در باطن به تدریج هویت اصیل دینی محو می شود. شهادت در اسلام فوزی عظیم و عروجی برین است. شهید در اسلام زنده است، چون به راه حق قیام کرده است و نزد پروردگار منعم است، چون به حق پیوسته است و این اندیشه مبتنی بر نصوص دینی و عرفانی است. شهید نشو و نما یافته در مکتب مسجد با ایثار جان خویش، با فداکاری و از خود گذشتگی، با سوختن و خاکستر کردن خود، قیام به آگاهی و قیام به قسط و عدل می کند.

¹ فرهنگ سخنان امام حسین علیه السلام : ص ۳۰۶ .

شهادت در اندیشه امام خمینی

«مرتبه شهادت از مراتب عالیّه و کمالات نفسانیّه‌ای است که از اولیای خدا به ارث رسیده است. ما خاکیان محجوب یا افلاکیان چه دانیم که این «ارتزاق عند رب الشهداء» چیست؟ چه بسا مقامی باشد که خاص مقربان درگاه او - جل و علا - و وارستگان از خود و ملک هستی باشد. پس مثل من وابسته به علایق و امانده از حقایق چه گویم و چه نویسم که خاموشی بهتر و شکستن قلم اولی‌تر است... در واقع شهادت راهی است پر رمز و راز که تا خود انسان نرود و آن را نچشد، نمی‌فهمد که چیست و چگونه است و چطور آن را باید پیمود»^۱.

در سخنان عارفانه امام، شهید کلمه‌ای است بس عظیم که در عقل کوچک ما نمی‌گنجد. شهید باران رحمت الهی است که به زمین خشک‌جان‌ها، حیات دوباره می‌دهد. عشق شهید، عشقی حقیقی است که با هیچ چیز عوض نخواهد شد. شهید چشمه فیض الهی است که در دنیا، پدیدار شده، شهید ساغری است که آبش خون و خورش روان است.

امام خمینی قدس سره در سخنان خود می‌فرماید:

«از شهداء که نمی‌شود چیزی گفت، شهدا شمع محفل دوستانند. شهدا در قهقه مستانه‌شان و در شادی وصول‌شان «عند ربهم یرزقون» اند و از نفوس مطمئن‌های هستند که مورد خطاب «فادخلی فی عبادی و ادخلی جنتی» پروردگارند. اینجا صحبت از عشق است و عشق و قلم و ترسیمش بر خود

¹ . فصلنامه حضور: شماره ۱۸، ص ۶۹-۷۱.

می‌شکافد»^۱.

«خوشا به حال آنان که با شهادت رفتند، خوشا به حال آنان که در این قافله نور، جان و سر باختند. خوشا به حال آنهایی که این گوهر را در دامن خود پروراندند. خداوند این دفتر و کتاب شهادت را همچنان باز و ما را از وصول به آن محروم مکن. خداوند کشور ما و ملت ما هنوز در آغاز مبارزه‌اند و نیازمند مشعل شهادت تو خود این چراغ پر فروغ را حافظ و نگهبان باش. چرا که همین تربت پاک شهیدان است که تا قیامت فرا راه عاشقان و عارفان و دلسوختگان و دارالشفای آزادگان خواهد بود»^۲.

«شهادت شکست نیست... شما یا پیروز می‌شوید و یا شهید، در هر دو جهت پیروزی با شماست»^۳.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هنگامی که بر اثر آموزه‌های مساجد، فرهنگ شهادت در جامعه رواج یابد، شوق و شجاعت در قلوب به وجود می‌آید که سبب مسابقه و رقابت بر سر کسب این مقام می‌شود. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله با ترویج فرهنگ جهاد و شهادت توانست با جمع اندک و ناتوان به لحاظ مادی مسلمانان اولیه،

1 . سخنان امام خمینی ۱۳۶۷/۷/۱ .

2 . سخنان امام خمینی ۱۳۶۷/۴/۲۹ .

3 . صحیفه نور: ج ۱۲، ص ۲۴۴ .

نصرت و یاری خداوند متعال را کسب کرده، بزرگترین ضربه‌ها را بر پیکر کفر و شرک‌زده و سبب تثبیت و گسترش سریع اسلام شود. همان‌طور که جهاد، رشادت و شهادت، سبب عزت مسلمانان می‌شود، سرباز زدن از جهاد و شهادت سبب سلطه دشمنان کینه‌توز بر اسلام و مسلمانان می‌گردد. با گسترش تعالیم مسجد و رواج فرهنگ جهاد و شهادت، لرزه بر اندام دشمنان می‌افتد و آنها را از نفوذ در دژهای اسلام مأیوس و ناامید می‌کند و چه بسیار پر برکت است برای مسلمانان و چه وحشتناک است برای دشمنان اسلام.

با توجه به شرایط کنونی جهان اسلام که تهاجم فرهنگی و نظامی دشمنان را شاهد است، بر همه فرزندان اسلام و دلسوز نظام اسلامی لازم است، با رویکرد جدید و ویژه‌ای فرهنگ شهادت را از مساجد این خاستگاه مهم انقلاب اسلامی آموخته و نقش عمیق و بنیادین آن را مورد توجه قرار دهند، با حمایت بی‌دریغ و همه‌جانبه مادی و معنوی به منظور ساماندهی مطلوب پایگاه مهم و استراتژیک مساجد اقدام نموده بر استحکام هرچه بیشتر این سنگرهای اصیل اسلامی بیفزایند، تا همواره مشعل شهادت فرا روی امت اسلام بدرخشد و نورافشانی کند.